

BETER GOED DAN MEER

*Verslag van de inventarisatie van kunst- en cultuureducatie
op de basisscholen in de gemeente Lingewaard in het kader van Cultuur met Kwaliteit.*

*Als wij niet meer geloven dat het kan
Wie dan wel?
Als wij er niet komen met een plan
Wie dan wel?*

*Als wij er niet voor zorgen
Dat de toekomst is geborgen
Voor de kinderen van morgen
Wie dan wel?*

*Als wij onszelf niet dwingen
Een gat in de lucht te zingen
Waar zij in kunnen springen
Wie dan wel?*

Paul van Vliet

Doorwerth, 28 -11-2013

GOSSELINK V&O

J.A.J. Gosselink
Dalweg 94
6865 CV
Doorwerth

Inhoudsopgave

1. Inleiding
2. Samenvatting van de belangrijkste conclusies en aanbevelingen
3. Verantwoording en verbetering van de kwaliteit
4. Inventarisatie
  - 4.1 Deelnemers aan de inventarisatie
  - 4.2 Gehanteerde methode
  - 4.3 Inventarisatievragen
5. Algemene beschrijving van de huidige situatie
  - 5.1 ATOS
  - 5.2 De Linge
  - 5.3 Batavorum
  - 5.4 Open Academie
  - 5.5 Relatie met het vervolgonderwijs
  - 5.6 Gemeente
6. Algemene conclusies
  - 6.1 Beleid
  - 6.2 Relatie activiteiten kunst en cultuur
  - 6.3 Professionele ondersteuning
  - 6.4 Ontwikkeling van leerlijnen
  - 6.5 Scholing leraren
  - 6.6 Beoordelen van de leerlingen
7. Aanbevelingen
  - 7.1 Ontwikkeling van een visie op cultuuronderwijs
  - 7.2 Cultuuronderwijs biedt kansen bij Passend Onderwijs
  - 7.3 Projecten en leerlijnen
  - 7.4 Cultuurcoördinator/ cultuurbegeleider
  - 7.5 Bij- en nascholing van leraren
  - 7.6 Volgen van de ontwikkelingen van leerlingen
  - 7.7 Organisatie van projecten
  - 7.8 Relatie met het vervolgonderwijs
8. Geraadpleegde literatuur

1. Inleiding

De belangrijkste vraag van het project Cultuur Met Kwaliteit is “Hoe kan er een structurele samenwerking tot stand komen tussen de scholen, culturele instellingen en gemeente t.a.v. cultuureducatie in en buiten schooltijd t.b.v. de verbetering van de kwaliteit?”

Deze vraag staat centraal in dit verslag.

De bedoeling was dus te onderzoeken welke activiteiten verder ondernomen zouden moeten worden om de samenwerking te verbeteren en te verdiepen.

Ik heb een aantal interviews afgenomen om een beeld te krijgen van de stand van zaken op de scholen van de drie besturen.

Het resultaat is een overzicht van grote lijnen. Daaruit heb ik een aantal conclusies getrokken.

Vervolgens heb ik die vertaald naar aanbevelingen en daarbij ook gebruik gemaakt van actuele publicaties, zoals “Cultuureducatie: leren, creëren, inspireren” van de Onderwijsraad en de Raad voor Cultuur” en andere.

Daar zijn tenslotte een aantal aanbevelingen aan toegevoegd waarmee ik hoop en verwacht dat die kunnen leiden tot de verbetering van de kwaliteit van cultuuronderwijs op de scholen.

Jan Gosselink

2. *Samenvatting van de belangrijkste conclusies en aanbevelingen*

De hoofddoelstelling van het project Cultuur Met Kwaliteit (CMK) is tot een vorm van samenwerking te komen tussen de drie betrokken schoolbesturen. De wens van de projectleiding die de drie besturen vertegenwoordigen is dit vooral te doen aan de hand van de praktijk. Hierdoor ontstaat er een inhoudelijke samenwerking op één beleidsonderdeel; het cultuuronderwijs op de scholen voor PO in de gemeente Lingewaard. Door de meer gestructureerde en inhoudelijke samenwerking tussen de scholen en de culturele instellingen ontstaat er een sterke impuls ter verbetering van de kwaliteit van de activiteiten. De samenwerking geeft bovendien de mogelijkheid samen activiteiten te organiseren

De adviezen sluiten dicht aan bij de huidige werkwijze, maar er worden enkele accenten gelegd.

Het is een goed moment te werken aan de meer expliciete visie op de betrokken vak- en leergebieden, zowel binnen de besturen als op de individuele scholen.

Werken aan de creatieve vermogens van de leerlingen maakt een belangrijk onderdeel uit van cultuuronderwijs. Dit zou een plaats verdienen in het project Cultuur Met Kwaliteit

Bij de inhoudelijke ontwikkeling van de leerlijnen kan de Open Akademie een rol spelen. Deze instelling is de spil in de kwaliteitsgarantie m.b.t. het cultuurmenu. Deze projecten kunnen een toegevoegde waarde hebben bij de leerlijnen en de uitvoerende professionals kunnen daarbij ondersteuning bieden.

Over de na- en bijscholing moet genuanceerd worden gedacht. Ontwikkel vormen waardoor leerkrachten gemotiveerd raken te werken aan de verbetering van de kwaliteit van hun eigen lessen.

Het volgen van de ontwikkelingen van de leerlingen op deze onderdelen dient nader te worden uitgewerkt.

Er zijn landelijke mogelijkheden en ideeën ontwikkeld die daarbij een rol kunnen spelen.

De organisatie van alle activiteiten in het kader van CMK moet aan een aantal praktische wensen voldoen waardoor scholen er optimaal in kunnen en willen participeren.

3. *Verantwoording en verbetering van de kwaliteit.*

Het uitgangspunt van CMK is de versterking van de kwaliteit van kunst- en cultuuronderwijs op de individuele scholen door samenwerking van de drie verschillende schoolbesturen, met de culturele omgeving en met de gemeente. De inventarisatie en het onderzoek betreffen het verzamelen van informatie op de gebieden die grotendeels in het projectplan als thema's en subthema's worden beschreven.

De onderzoeksmethode is gericht op de vaststelling van de bestaande kwaliteit en de potentiële mogelijkheden voor de ontwikkeling ervan. De vraag is dus of het onderzoek, de conclusies en de adviezen de garanties zijn voor de verbetering van de kwaliteit. Door de wensen van de scholen te koppelen aan de van het project CMK en het beleid van de open Akademie lijkt die garantie aanwezig.

In het projectplan van het CMK staan vier programmalijnen centraal: het kind, de leerkracht, de omgeving en de school. In de adviezen komen deze op een bepaald niveau alle vier aan bod. Er is aandacht voor het volgen van de ontwikkelingen van de leerling, er zijn uitspraken gedaan over de bij- en nascholing van leraren.

De culturele omgeving van de school wordt opgenomen in de programmering van de cultuurmenu's en er is sprake van schoolontwikkeling door te werken aan deze onderdelen en expliciet beleid daarvoor te ontwikkelen.

4 *Inventarisatie*

4.1 *Deelnemers aan de inventarisatie.*

- a. Projectleiding en vertegenwoordigers van de drie besturen.
- b. Voorzitter en vicevoorzitter van het overleg van de Interne Cultuur Coördinatoren (ICCs) van De Linge
- c. De gezamenlijke scholen van het bestuur van ATOS.
- d. De afzonderlijke scholen van Batavorum.
- e. Coördinator van de Open Academie.

4.2 *Gehanteerde methode van inventariseren.*

Er is gebruik gemaakt van de interviewmethode. Er zijn gesprekken gevoerd met betrokkenen die enigszins invloed hebben op het beleid en op de uitwerking van het project CMK en die de praktijk van alledag door en door kennen.

Er is een vragenlijst opgesteld die als voorbereiding en als leidraad heeft gediend voor de gesprekken. Men is gevraagd zo mogelijk de directeur daarbij aanwezig te laten zijn of het interview met hem of haar voor te bereiden. De documenten van het project Cultuur Met Kwaliteit zijn gebruikt bij de interviews en bij de uitwerking van de conclusies en aanbevelingen.

Evenals het bovenscholse beleidsplan van De Linge, het uitvoeringsplan van de Open Academie en de beleidsnotitie van de gemeente.

4.3 *Inventarisatie vragen.*

In het projectplan CMK is de beginsituatie van het gezamenlijke beleid in de drie betrokken schoolbesturen als volgt geformuleerd:

“Er is geen structurele samenwerking tussen de drie schoolbesturen voor de scholen voor PO in de gemeente Lingewaard.”

De onderzoeksvraag is:

Hoe kan er een structurele samenwerking tot stand komen tussen de scholen, culturele instellingen en gemeente t.a.v. cultuureducatie in en buiten schooltijd t.b.v. de verbetering van de kwaliteit?

De volgende deelvragen zijn daarvan afgeleid:

- a. Wat is het algemeen beleid van de drie besturen voor de kunst- en cultuureducatie?
- b. Hoe kan men door de samenwerking tussen de drie besturen garantie aanbrengen in de ontwikkeling en verbetering van de kwaliteit en vernieuwing van kunst- en cultuureducatie op de scholen in de gemeente Lingewaard?
- c. Hoe kan de Open Academie door tijdelijke projecten er voor zorgen dat die als een vliegwiel gaan dienen zodat de overige scholen in een latere fase mee gaan doen.
- d. Hoe zien de leerlijnen er uit op de scholen?
- e. Hoe worden de ontwikkelingen van de leerlingen gevolgd?

f.

Welke bijdragen kunnen professionele projecten leveren aan de verbetering van de leerlijnen voor kunst en cultuur?

g.

Hoe kan de samenwerking tussen het binnen- en buitenschoolse aanbod het beste vorm krijgen?

h.

Welke behoeften zijn er op de scholen voor bij- en nascholing van kunst- en cultuureducatie?

5 Algemene beschrijving van de huidige situatie.

In de interviews werd aangegeven dat de overheid een grote druk legt op andere vakken zoals rekenen en taal en de eindscores van het Cito. Ook de invoering van de Wet op Passend Onderwijs in januari 2014 vraagt van de scholen een bezinning op het werken in de klas met anders samengestelde groepen. Beide ontwikkelingen kunnen invloed op de doorontwikkeling van kunst- en cultuureducatie in de periode van het project CMK. Dat wil echter niet zeggen dat men het niet belangrijk vindt. Men vindt dat het volop aandacht moet krijgen voor de algehele ontwikkeling van het kind en men is bereid daarin te investeren. Scholen volgen de ontwikkelingen van de leerlingen veelal in de vorm van een rapport waarin alleen aandacht wordt geschonken aan de werkhouding van de leerlingen, zoals de motivatie en deelname aan activiteiten.

Een aantal scholen werkt met portfolio's waarin werkstukken worden opgenomen met op- en aanmerkingen van de leerling zelf en van de leerkracht.

Men staat genuanceerd tegenover na- en bijscholing. De geïnterviewden geven aan dat er wel degelijk verschillende vormen van na- en bijscholing nodig zijn Maar dat bijvoorbeeld cursussen van twintig avonden niet meer haalbaar zijn gezien andere ontwikkelingen.

5.1 ATOS

ATOS heeft geen bovenschools beleid geformuleerd. Er staat wel een zin in het beleidsplan die er op neerkomt dat scholen zich “ook bezighouden met cultuur- en kunsteducatie”. Maar er zijn in het algemene beleid geen expliciete visie, uitgangspunten en mogelijke acties opgenomen. Iedere school geeft een eigen invulling aan dit onderdeel. Het gevolg is dat er dus een grote diversiteit te zien is in visie, activiteiten en plannen.

De meeste directieleden dragen dit onderdeel van het onderwijs wel een warm hart toe. Eén school heeft een duidelijk beeld en visie hoe ze cultuuronderwijs vormgeven.

Er zijn niet echt vastgelegde leerlijnen op de scholen. Op een school staat drama op het rooster en wordt er extra aandacht gegeven aan beeldende vorming.

Jaarlijks wordt er op een school een speerpunt gekozen aan de hand van het culturele programma. Op een school zijn vaste afspraken gemaakt over museumbezoeken door de jaren heen. Een enkele school organiseert creatieve middagen waar allerlei activiteiten plaatsvinden. En men neemt soms ad hoc beslissingen om deel te nemen aan aangeboden activiteiten en projecten.

5.2 De Linge

Er is een aantal jaren geleden een bovenschools beleid voor cultuur geformuleerd.

De scholen van De Linge hebben naar aanleiding hiervan afzonderlijk een eigen beleidsplan opgesteld. Het hoofdthema van het algemene beleid is te werken aan de integratie van de kunst en cultuur in de reguliere vakken. Daarbij is de visie op Meervoudige Intelligentie richtinggevend. Dit is nog niet gerealiseerd. Het blijkt

moeilijk om hiervoor in het team draagvlak te krijgen. De theorie van Gardner over Meervoudige Intelligentie is voor leraren moeilijk om het in de praktijk toe te passen in de reguliere lessen. Scholen hebben behoefte aan handgrepen om dit uit te werken en te ontwikkelen.

Er is een aanzet gemaakt met de studiedag van Alexandra van Hulst waar een ICCer en een leerkracht aan mee hebben gedaan. Het bestuur wil het voorgenomen beleid doorzetten.

Er zijn scholen met methodes, maar het kunstprogramma werkt voor de meeste scholen als aanleiding om een aantal keren per jaar extra aandacht te geven aan de kunstzinnige activiteiten. De implementatie van de activiteiten ervan verdient nog aandacht.

Scholen werken ook met thema's. De kunst- en cultuurvakken worden daarin opgenomen.

De scholen van De Linge zouden meer willen werken op projectbasis. De zogenaamde leerlijnen zoals de SLO die omschrijft en bedoelt werken niet. Wekelijks een lijn volgen is niet haalbaar.

Dus een meer projectmatige en thematische aanpak zou dus welkom zijn.

Het moeten losse projecten zijn met hoge kwaliteit, waardoor leerkrachten enthousiast worden en er aan mee willen doen omdat die activiteiten motiveren. Er moeten goede lesvoorstellen in zijn opgenomen, met multimedia en goed georganiseerd.

5.3 Batavorum

Het bestuur van Batavorum heeft geen expliciete beleidslijnen uitgezet voor kunst- en cultuur.

Dat houdt ook in dat de scholen hun eigen beleid kunnen formuleren. Een aantal heeft dat ook gedaan in een eigen beleidsplan.

Er is een paar jaar geleden een studiedag geweest voor de scholen van het bestuur. Het was een soort verwendag met allerlei activiteiten voor kunst en cultuur. Dat is goed ontvangen door de scholen.

Een school hanteert zowel traditionele als nieuwe thema's en projecten waarin de kunstzinnige activiteiten worden opgenomen. Ook heeft muziek extra aandacht.

Op een school zijn de methodes Moet Je Doen aanwezig voor handvaardigheid, tekenen en muziek. Daaruit zijn keuzes gemaakt voor lessen die een basis vormen voor een leerlijn.

Daarnaast zijn er op scholen creatieve middagen en activiteiten die horen bij het receptieve programma. Ook worden er jaarlijks ad hoc activiteiten uitgevoerd afhankelijk van wat er wordt aangeboden.

In alle interviews wordt aangegeven dat er geen behoefte is aan een langdurige vorm van na- en bijscholing.

Wel geeft men aan geïnspireerd te willen worden door professionals die laten zien wat haalbaar is met het betreffende leergebied.

5.4 Open Academie

Het bestuur van de Open Academie (OA) heeft de prioriteit in haar beleid gelegd op de groep 4 tot 18 jarigen in de gemeente. Vooral nog ligt de hoofdprioriteit op de leeftijdsgroep van het basisonderwijs.

Het streven is te werken aan een goede kwaliteit van de producten, zowel wat betreft inhoud als organisatie.

De OA wil structureel werken in het basisonderwijs en heeft daarvoor een samenwerkingsovereenkomst getekend met de drie besturen.

De OA wil een constructieve bijdrage leveren aan de ontwikkelingen van de leerlijnen voor de actieve kunstvakken.

Dat houdt in dat de docenten van de Akademie specifieke onderdelen van de kunstdisciplines willen toevoegen aan de reguliere activiteiten op school. Dus de onderdelen die op school niet voldoende kwaliteit hebben.

Het streven is er voor te zorgen dat de aangeboden activiteiten zeer praktisch zijn en meteen toepasbaar in de klas.

Door samen te werken met de overige, niet professionele culturele instellingen, kan de OA zorgen voor de goede didactisch pedagogische aanpak van hun projecten en activiteiten. Daarmee legt de OA ook de relatie met de culturele omgeving van de school.

5.5 Relatie met het vervolgonderwijs

In de interviews is de relatie met het vervolgonderwijs niet ter sprake gekomen. Enerzijds doordat er niet naar gevraagd is, anderzijds omdat hier niet expliciet beleid voor geformuleerd is. Het is dus niet duidelijk naar welke scholen voor het vervolgonderwijs ze gaan om zich verder te kunnen ontwikkelen in kunst en cultuureducatie. Leerlingen zouden hier bewust voor kunnen kiezen om zodoende die mogelijkheden te hebben.

5.6 Gemeente

De gemeente geeft in haar beleid duidelijk aan dat het uitgangspunt van cultuureducatie is dat jongeren op professionele wijze in aanmerking komen met cultuur en vervolgens in staat worden gesteld om op een of andere manier deel te nemen aan cultuuruitingen. De gemeente heeft duidelijk de taakverdeling tussen de diverse geledingen aangegeven en de afspraken over de financiën. Ze geven de randvoorwaarden aan waarover met de scholen overeenstemming is bereikt. De scholen zijn dus zelf verder verantwoordelijk voor de inhoudelijke ontwikkeling.

6 Algemene conclusies.

Overzicht van de resultaten van de interviews.

Onderwerpen	Atos	De Linge	Batavorum
Bovenschool expliciet geformuleerd beleid voor cultuuronderwijs	Nee	Ja	Nee
Expliciet beleid cultuuronderwijs op de individuele scholen	Min of meer	Min of meer	Min of meer
Behoeften en wensen m.b.t. professionalisering door na- en bijscholing	Ja	Ja	Ja
Aanwezigheid van leerlijnen voor de cultuurvakken	Nee	Nee	Nee
Volgen van de ontwikkelingen van de lln.	Min of meer	Min of meer	Min of meer
Behoeftte inzet culturele instellingen	Ja	Ja	Ja
Informatie over het vervolgonderwijs	Nee	Nee	Nee

6.1 Beleid

Bij twee besturen is er sprake van impliciet cultuurbeleid. Bij De Linge is er een vastgesteld expliciet beleid dat richtinggevend is bij de ontwikkeling.

Wat niet wil zeggen dat er bij de eerst genoemde besturen op de scholen niets gebeurt. Er is op alle scholen sprake van een groot aantal activiteiten. Men vindt dit belangrijk voor de algemene ontwikkeling van de kinderen. Een duidelijk onderbouwde visie op of inzichten in de didactische en pedagogische uitgangspunten spelen verder geen rol van betekenis in de keuzes die men daarbij maakt.

6.2 Relatie activiteiten kunst en cultuur en onderwijsvisie scholen

Er wordt door de scholen geen relatie gelegd tussen het eigen schoolconcept en de algemene onderwijskundige uitgangspunten en de activiteiten voor kunst- en cultuur. Behalve op de scholen van De Linge waar de uitgangspunten voor Meervoudige Intelligentie centraal staan.

6.3 Professionele ondersteuning

Er is op alle scholen behoefte aan activiteiten die door een professionele instelling gezamenlijk georganiseerd worden. Een individuele school kan dit soort activiteiten niet of minder goed organiseren. De activiteiten moeten van goede kwaliteit zijn. De Open Akademie, als professionele instelling, geeft in haar eigen beleid aan de prioriteit te leggen bij het Primair Onderwijs. Daarmee is aan de wens van de scholen gehoor gegeven met deze instelling samen te werken. De aanpak van de instelling sluit aan bij de wensen en vragen van de scholen.

6.4 Ontwikkeling leerlijnen cultuur curriculum

Leerkrachten vullen de lessen in met activiteiten die soms zijn vastgelegd. Voor muziek, beeldende vorming en drama is dit nog enigszins het geval. Van longitudinale vastgestelde en beschreven leerlijnen is in het algemeen gesproken geen sprake. Men geeft aan dat dit in de praktijk niet haalbaar wordt geacht. De inhoud van de lessen zijn over het algemeen versnipperd.

Een belangrijk punt in de activiteiten vormt de vaste programmering van het cultuurmenu. Op scholen zijn die soms de aanleiding om er een speerpunt van te maken. Het moet een goed programma zijn dat bestaat uit zowel receptieve als actieve activiteiten en professioneel is opgebouwd.

Scholen krijgen hierdoor een aantal keren per jaar in een korte periode een flinke impuls aangereikt. Die worden op de scholen positief ontvangen en verwerkt.

6.5 Scholing leerkrachten

Over de bij- en nascholing moet een duidelijk beleid worden geformuleerd door de instellingen die dit kunnen verzorgen. De verschillende vormen moeten beter en duidelijker worden gedefinieerd en eventueel worden uitgebouwd. Scholen geven aan dat het van belang is dat de leerkrachten bij de activiteiten van de culturele instelling te zien en te horen krijgen wat er mogelijk is. Dat werkt positief en inspirerend.

6.6 Beoordelen van de leerlingen.

Het volgen van de ontwikkelingen van de leerlingen is geen sterk onderdeel van de vakgebieden. Men vindt het moeilijk een oordeel uit te spreken over datgene wat leerlingen maken of laten zien.

7 *Aanbevelingen.*

De aanbevelingen zijn allereerst geformuleerd naar aanleiding van d van de conclusies.

Maar ook is er rekening gehouden wat er op macro niveau op dit moment zich ontwikkelt. Daarvoor zijn actuele publicaties gebruikt. Ten behoeve van het project Cultuur Met Kwaliteit zullen wellicht prioriteiten moeten worden gesteld.

7.1. Ontwikkeling van een visie op cultuuronderwijs.

Het is aan te raden in deze periode van het CMK te werken aan visieontwikkeling op kunst en cultuureducatie. Zowel door de besturen ATOS en Batavorum als op de afzonderlijke scholen. Bespreek en leg uiteindelijk vast welke bijdragen cultuur onderwijs levert aan de ontwikkeling van de leerlingen.

Op dit moment worden keuzes in projecten, thema's en andere activiteiten vrij pragmatisch gemaakt. Men geeft aan dat die vooral "leuk" moeten zijn. Kinderen moeten zich vrij kunnen voelen. Op zich is dat een goede voorwaarde om zich te leren uiten. Het is wel erg mager als we beseffen dat het hier om totaal tussen 800 á 900 uren in een periode van acht jaren. Leuk is geen doel op zich, maar helpt bij het "leren met cultuur".

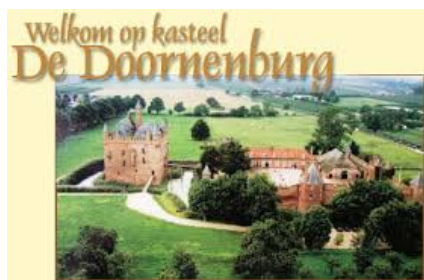
De essentie van kunst is het bieden van ondermeer schoonheid, ontroering, verbeelding en verrassing. Cultuureducatie wil bij kinderen een cultureel zelfbewustzijn ontwikkelen. Ze worden zich bewust van hun eigen cultuur en dat van anderen. Vanuit leerpsychologisch perspectief bekeken kunnen complexe leersituaties worden gecreëerd. Als de culturele omgeving er bij wordt betrokken wordt dat een onderdeel van de leeromgeving en spreken we van binnen- en buitenschools leren. Leerlingen leren de complexe buitenwereld beter te begrijpen. Betekenisvolle opdrachten zijn daarbij essentieel. Bijvoorbeeld als leerlingen niet alleen een probleem moeten oplossen, maar ook zelf een vraag- of probleemstelling bedenken, vervolgens die verbeelden in een zelfgemaakt kunstwerk en daar weer op reflecteren.

Dergelijke uitgangspunten zouden meer richtinggevend moeten zijn bij de keuzes van een aantal professionele, kwalitatief hoogstaande activiteiten. Dus meer zoeken naar hoge kwaliteit en minder naar kwantiteit.

Bij deze visieontwikkeling moet rekening worden gehouden met de eigen schoolconcepten en de onderwijskundige visie, zoals op de scholen van De Linge gebeurt met de Meervoudige Intelligentie.

De specifieke onderwijskundige visie voor kunst- en cultuureducatie ligt op het gebied van authentiek- en ervaringsleren. Zo ook het ontwikkelen van competenties van de leerlingen.

Deze vormen van leren kunnen bij de uitwerking en ontwikkeling van de visie een rol spelen.

7.2 Cultuur onderwijs biedt kansen bij Passend Onderwijs

De invoering van de Wet Passend Onderwijs zal een drempel kunnen gaan vormen in de ontwikkeling van de kunst- en cultuureducatie. Het kan echter ook een uitdaging zijn de mogelijkheden te onderzoeken welke bijdragen de kunst- en cultuurvakken kunnen bieden aan de leerlingen die anders zijn en dus anders leren. Dat kan een verrijking opleveren. Daarvoor zou in de periode van het project CMK een werkgroep interessante en vernieuwende inzichten kunnen onderzoeken voor de aanpak in de klas.

7.3 Projecten en leerlijnen

Er zijn over het algemeen gesproken geen duidelijke leerlijnen voor beeldend, muziek, dans, drama, moderne media, literatuur en cultureel erfgoed.

Er is sprake van een zeker dilemma. De lessen dienen zodanig opgebouwd te worden dat leerlingen ontwikkelingen er in kunnen doormaken.

De Open Akademie zorgt met de overige culturele instellingen voor het aanbod en de professionele uitwerking ervan. De projecten van het cultureel jaarprogramma kunnen worden uitgewerkt met een duidelijke link naar de leerlijnen. Ze moeten een duidelijke de toegevoegde waarde aangeven, zodat die op school een zekere aanvulling kunnen gaan vormen voor de leerlijnen op de vijf vakgebieden van het kunstonderwijs en cultureel erfgoed.

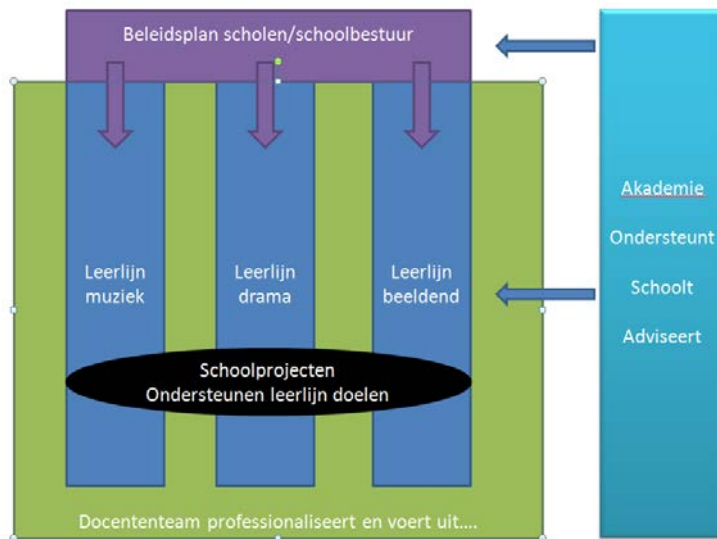
Het kan niet zo zijn dat deze projecten een gehele leerlijn kunnen weergeven. Het kunnen een aantal belangrijke doelen per vakgebied zijn, die met het onderwijs gecommuniceerd zijn en meerjarig van opzet.

In samenspraak met het onderwijsveld worden prioriteiten aangegeven in de uitwerking van de vakken. Er is een gestart gemaakt met muziek, daarna drama/taal, etc.

Door de externe culturele instellingen op deze manier bij het onderwijs te betrekken wordt de relatie gelegd met de culturele omgeving van de scholen.

Het is aan te bevelen de leerlijnen op de afzonderlijke scholen nader onder de loep te nemen. Maak een aanzet om datgene wat er op school aan activiteiten gebeurt, inzichtelijk en bespreekbaar te maken en te bekijken in hoeverre er een zekere lijn en opbouw in zit. Dan kan geanalyseerd worden wat er ontbreekt en wat er eventueel toegevoegd moet worden.

Landelijk ontwikkelde kaders kunnen daarbij worden gebruikt als uitgangspunt.

7.4 Cultuur coördinator / cultuurbegeleider

Professionele uitvoerders ontwikkelen de projecten en voeren die uit. Zij kunnen daarbij voor begeleiding en ondersteuning zorgen.

Een andere mogelijkheid is een cultuurbegeleider aan te stellen die op de scholen dit proces gaat begeleiden in samenwerking met de professionele culturele instelling.

De betreffende professional is op de hoogte van leerlijnen en kan het veranderingsproces naar een beter opgebouwd leerplan op de scholen op maat uitvoeren. Daarbij zijn het eigen schoolconcept, de onderwijskundige visie en de visie op kunst- en cultuuronderwijs richtinggevend bij de uitwerking Evenals de manier waarop de ontwikkeling van de leerlingen wordt gevolgd.

7.5 Bij – en nascholing van leraren

Er worden nogal duidelijke uitspraken gedaan door de geïnterviewden over de bij- en nascholing. Tegenover het tijdgebrek staat de behoefte wel degelijk te willen werken aan kwaliteitsverbetering door de eigen scholing ter hand te nemen.

Het is daarom goed te beseffen dat na- en bijscholing niet te eng moet worden opgevat. Er zijn velerlei vormen te bedenken waarmee leraren geïnspireerd worden, inzichten krijgen en vaardigheden ontwikkelen om de vakgebieden voor kunst en cultuur meer kwaliteit te kunnen bieden. In overleg met de scholen zijn er dus mogelijkheden. We kunnen denken aan voorbeeldlessen, studiemiddagen, coachings trajecten, cursussen, inspiratiebijeenkomsten, informatiemiddagen, etc.

Als uitgangspunt bij de vakgebieden geldt dat het moet gaan om de ontwikkeling van de verbeeldingskracht, innovatieve gedachten en ideeën van leerlingen, de eigen talenten en de onderzoekende houding.

De leerlingen van nu zijn immers de makers van de toekomst. Daarvoor heeft de leerkracht een aantal skills nodig om dit bij de leerlingen te kunnen ontwikkelen. Hij moet de activiteiten een verdieping kunnen geven. Dit heeft vooral te maken met procesmatig werken. Dat wil zeggen dat het vooral gaat om de het proces waarin hij de leerling plaatst en begeleidt, dus de ontwikkeling van de creativiteit. Ook de Minister van Onderwijs geeft dit in haar beleid ook duidelijk aan. Dit is een gericht na- en bijscholingsonderwerp.

7.6 Volgen van de ontwikkelingen van de leerlingen.

Dit is, ook landelijk gezien, een nog een te ontwikkelen terrein. Er zijn al wel voorbeelden te vinden. Zo is er een product voor handen waarmee gewerkt kan worden aan de culturele competenties. Daarbij staan centraal: het kunnen samenwerken, kunnen presenteren van het eigen product, de ontwikkeling van de creativiteit en het kunnen reflecteren op het eigen werk.

Het volgen van de ontwikkelingen die kinderen doormaken is afhankelijk van de doelen die de leraar stelt in de les en in welk proces hij de leerlingen plaatst. Bovendien zijn er op school algemene doelen geformuleerd. Maar misschien is het uitwisselen van ervaringen tussen de scholen een eerste aanzet.

7.7 Organisatie van de projecten

Scholen geven duidelijk aan dat het van belang is dat er kwaliteit geboden wordt in de projecten die uitgevoerd worden. Daarvoor moeten professionele kunstenaars/docenten of experts worden ingezet. De leraren moeten betrokken worden bij die uitvoering in de klas.

Verder is de organisatie en het tijdig plannen belangrijk. Scholen kunnen alle activiteiten dan opnemen in het jaarprogramma en het takenpakket. Dat geeft rust en komt de kwaliteit ten goede.

Dat kan het beste als besturen het meerjarige contract continueren met de professionele culturele instelling.

De Open Akademie speelt hierin een centrale rol.

7.8 Relatie met het vervolgonderwijs

Als leerlingen de mogelijkheid willen hebben zich verder te willen ontwikkelen in een gebied van de kunst of cultuureducatie is het van belang te weten op welke school voor het vervolgonderwijs ze terecht kunnen.

Misschien is zelfs een overleg mogelijk met de school waar de meeste leerlingen uit Lingewaard naar toe gaan over de aansluiting op deze vakgebieden zodat er een vorm van afstemming tot stand komt.

8. *Geraadpleegde literatuur*

“Cultuureducatie met kwaliteit”, Gelders Kader, Edu-Art, E. Tombé, 10 september 2012.

“Programma Cultuureducatie met Kwaliteit 2013-2016”, Edu-Art, E. Tobé, 9 november 2012.

“Wanneer je een schip wilt bouwen”, Projectgroep Cultuureducatie De Linge, Lingewaard, 16 april 2009.

“Uitvoeringsplan CMK Lingewaard”, C. van Herkhuizen, Lingewaard, 7 oktober, 2013

“Notitie Cultuureducatie Lingewaard”, Lingewaard, 6 april, 2011

“Het ARTI-culatiespel”, Cultuureducatie als authentieke inspirerende leerervaring, J. Gosselink, M. van Galen, Edu-Art Gelderland, september 2010.

“De culturele ladekast”, een doorlopende leerlijn cultuureducatie, Cultuurwinkel Breda e.a.,

“De culturele competenties” Edu-Art, 2011.

“Cultuureducatie: leren, creëren, inspireren” van de Onderwijsraad en de Raad voor Cultuur, Den Haag, juni 2012.